

Ernst Werner, Der Kirchenbegriff bei Jan Hus, Jakoubek von Mies, Jan Želivský und den linken Taboriten. Sitzungsberichte der Deutschen Akademie der Wiss. zu Berlin, Akademie-Verlag Berlin, 1967. Stran 73.

Pojetí církve je ve všech středověkých myšlenkových systémech jedním z ústředních bodů, na nichž jsou tyto systémy vybudovány a jimiž tudíž lze tyto systémy charakterizovat, nacházet jejich vztah k dalším otázkám a určovat jejich místo ve středověkém ideovém vývoji. Z toho vychází E. Werner, když v této své studii řeší rozborem eklesiologických názorů v různých vrstvách husitské ideologie dosud nedostatečně zodpovězenou otázku, do jaké míry lze v těchto jednotlivých vrstvách a pak v celém husitství a v Čechách 1. pol. 15. stol. mluvit o reformě, reformaci či revoluci. (Hojně se badatelé zabývali otázkou typu české revoluce nebo revolučního hnutí, byla kladena otázka vztahu české reformace k jiným, zejm. pozdějším reformačním systémům, vztah reformy a reformace však vystoupil naléhavěji teprve po známých pracích P. De Vooghta, ačkoli stejně dobrým podnětem pro řešení tohoto zásadního problému mohla být např. už práce Kybalova.)

V kapitole „Jan Hus: Reformer, Reformator oder Revolutionär“ charakterizuje autor filosoficky Husovo stanovisko k pojetí církve a ukazuje, že Hus není (to platí v eklesiologii, v teorii zákona božního, ve filosofii poslušnosti i ve výzvách ke světským pánům k sekularizaci kněžského zboží) nositelem výslovně propapaležské, protiinstitucionalistické a profeudální teorie. Husův kritický zájem se totiž nesoustřeďoval na instituce, nýbrž na osoby a jejich mravní kvalifikaci. Podle Wernera leží u Husa antifeudální prvky spíše na periferii než v centru učení, to však nic nemění na skutečnosti, že je Husa třeba hodnotit jako reformátora, který si kladl otázky, zasahující základ středověkého církevního systému, a který svým učinem o predestinaci a pojetím církve stavěl existenční oprávnění papežství a hierarchie do závislosti na mravních kvalitách. Polemicky k názoru De Vooghtova konstatuje Werner, že v Kostnici proti sobě stanulo stanovisko reformní (kostničtí kardinálové) a reformační (Hus), neboť Hus sám vytvořil — až na výslovný požadavek kalicha — úplný a skutečně reformační program, jak ho později nacházíme ve formulaci pražských artykulů. Werner se domnívá, že nebyť Husovy předčasně smrti, byl by se i on musel vzhledem k logice svého vlastního vnitřního vývoje rozhodnout mezi reformací a revolucí, jak to bylo nutné u jeho spolupracovníků a žáků.

V další kapitole věnuje autor pozornost vývoji reformační teologie u Husových pokračovatelů, zejména u Jakoubka ze Stříbra a u Jana Želivského. Jakoubka považuje za typického představitel představitele měšťanské opozice, jehož radikalismus je pouze teologický. Naproti tomu Želivský je už radikál v ohledu sociálním; jak plyne z jeho eklesiologie i eschatologie, ve srovnání s Jakoubkem silně radikalizované, přesáhl Želivský Jakoubkovo stanovisko směrem k revoluční teorii, ale zůstává stát v polovině této cesty, již nastoupil důsledně teprve Tábor.

Kapitola o Tábore probírá tábořskou eklesiologii (jak se jeví zejména v eucharistických otázkách) ve srovnání s eklesiologií pražských ortodoxů. Werner dospívá k závěru, že — stejně jako Hus a Jakoubek vytvořili Evropě model církevní reformace — koncipovali Táboři ideu revoluce.

Jak vysoko hodnotí Werner husitskou revoluci, vidíme z toho, že Čechům přičítá vytvoření ideálně typické formy reformace (Hus) i revoluce (Tábor), a podobně jako Kalivoda konstatuje, že se s Pikarty poprvé v Evropě vynořil problém ultralevicových revolucionářů. Připisuje pak (v poslední kapitole — „Antipoden von Reformation und Konziliarismus: Der böhmische Papalismus“) Čechům i to, že se zde po prvé, právě jako reakce na husitskou revoluci, vytvořily náběhy i k teorii protireformační (Pálec, Stanislav ze Znojma) a že tak Čechy této doby předjaly tridentský papalismus. V Kostnici tedy proti sobě nestálo jen pojetí reformační s reformním, ale bylo zde zastoupeno i stanovisko protireformační. Srovnáním husitské revoluce s raně buržoazní revolucí v Německu autor zjišťuje, že německá selská válka měla řadu slabostí, jež u husitství nepozorujeme, a že co se týče objektivního výsledku revoluce, dosáhlo české hnutí zřetelnějšího a přesvědčivějšího vítězství než reformace německá. Chceme-li tedy mluvit o velkých předchůdcích klasicích buržoazních revolucí, musíme začínat Čechami 15. stol., nikoli až Německem 16. stol. Přínos německého hnutí spočívá zejména v jejím šířeji evropském charakteru, byla by však nemyslitelná bez teoretického a praktického dědictví, jímž jí připravilo cestu husitství.

Jana Nechutová

Vaudois languedociens et Pauvres Catholiques. Cahiers de Fanjeaux 2. Edouard Privat (éditeur), Toulouse 1967. Stran 307.

Sborník předkládá souhrn referátů z jednání druhého zasedání, věnovaného jihofrancouzské církevní historii ve 12. a 13. století; zasedání se konalo ve Fanjeaux ve dnech 26.—31. července